

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే

॥ త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ త్రిసప్తతితమః సర్గః ॥

ఇంద్రజితో బ్రహ్మస్తేణ వానరసేనాసహితయోః

శ్రీరామలక్ష్మణయోర్మూర్చ్ఛ

తతో హతాన్ రాక్షసపుంగవాంస్తాన్

దేవాంతకాదిత్రిశిరోఽతికాయాన్ ।

రక్షోగణాస్తత్ర హతావశిష్టా -

స్తే రావణాయ త్వరితాః శశంసుః ॥ 6.73.1 ॥

తతో హతాంస్తాన్ సహసా నిశమ్య

రాజా మహాబాష్పపరిష్లుతాక్షః ।

పుత్రక్షయం భ్రాతృవధం చ ఘోరం

విచింత్య రాజా విపులం ప్రదధ్యౌ ॥ 6.73.2 ॥

తతస్తు రాజానముదీక్ష్య దీనం

శోకార్ణవే సంపరిపుష్లువానం ।

రథర్షభో రాక్షసరాజసూను -

స్తమింద్రజిద్ వాక్యమిదం బభాషే ॥ 6.73.3 ॥

న తాత మోహం పరిగంతుమర్హసే

యత్రేంద్రజిజ్ఞీవతి నైర్వతేశ ।

నేంద్రారిబాణాభిహతో హి కశ్చిత్

ప్రాణాన్ సమర్థః సమరేఽభిపాతుం ॥ 6.73.4 ॥

పశ్యాద్య రామం సహ లక్ష్మణేన
 మద్బాణనిర్భిన్నవికీర్ణదేహం ।
 గతాయుషం భూమితలే శయానం
 శిక్షైః శరైరాచితసర్వగాత్రం ॥ 6.73.5 ॥

ఇమాం ప్రతిజ్ఞాం శృణు శక్రశత్రోః
 సునిశ్చితాం పౌరుషదైవయుక్తాం ।
 అద్యైవ రామం సహ లక్ష్మణేన
 సంతర్పయిష్యామి శరైరమోఘైః ॥ 6.73.6 ॥

అద్యేంద్రవైవస్వతవిష్ణురుద్ర -
 సాధ్యాశ్చ వైశ్వానరచంద్రసూర్యాః ।
 ద్రక్ష్యంతి మే విక్రమమప్రమేయం
 విష్ణోరివోగ్రం బలియజ్జవాటే ॥ 6.73.7 ॥

స ఏవముక్త్వా త్రిదశేంద్రశత్రు -
 రాపుచ్ఛ్య రాజానమదీనసత్త్వః ।
 సమారురోహనిలతుల్యవేగం
 రథం ఖరశ్రేష్ఠసమాధియుక్తం ॥ 6.73.8 ॥

సమాస్థాయ మహాతేజా రథం హరిరథోపమం ।
 జగామ సహసా తత్ర యత్ర యుద్ధమరిందమః ॥ 6.73.9 ॥

తం ప్రస్థితం మహాత్మానమనుజగ్ముర్మహాబలాః ।
 సంహర్షమాణా బహవో ధనుఃప్రవరపాణయః ॥ 6.73.10 ॥

గజస్కంధగతాః కేచిత్ కేచిత్ పరమవాజిభిః ।
 వ్యాఘ్రవృశ్చికమార్జారఖరోష్ఠైశ్చ భుజంగవైః ॥ 6.73.11 ॥

వరాహైః శ్వాపదైః సింహైర్జంబుకైః పర్వతోపమైః |
కాకహంసమయూరైశ్చ రాక్షసా భీమవిక్రమాః || 6.73.12 ||

ప్రాసపట్టిశనిస్త్రీంశపరశ్వధగదాధరాః |
భుశుండిముద్గరాయష్టిశతఘ్నిపరిఘాయుధాః || 6.73.13 ||

స శంఖనినదైః పూర్ణైర్భరీణాం చాపి నిఃస్వనైః |
జగామ త్రిదశేంద్రారిరాజిం వేగేన వీర్యవాన్ || 6.73.14 ||

స శంఖశశివర్ణేన ఛత్రేణ రిపుసూదనః |
రరాజ ప్రతిపూర్ణేన నభశ్చంద్రమసా యథా || 6.73.15 ||

వీజ్యమానస్తతో వీరో హైమైర్హేమవిభూషణః |
చారుచామరముఖ్యైశ్చ ముఖ్యః సర్వధనుష్మతాం || 6.73.16 ||

స తు దృష్ట్వా వినిర్యాంతం బలేన మహతా వృతం |
రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్ రావణః పుత్రమబ్రవీత్ || 6.73.17 ||

త్వమప్రతిరథః పుత్ర త్వయా వై వాసవో జితః |
కిం పునర్మానుషం ధృప్యం నిహనిష్యసి రాఘవం || 6.73.18 ||

తథోక్తో రాక్షసేంద్రేణ ప్రత్యగృహ్లాన్మహాశిషః |
తతస్త్వింద్రజితా లంకా సూర్యప్రతిమతేజసా || 6.73.19 ||

రరాజాప్రతివీర్యేణ ద్యౌరివార్కేణ భాస్వతా |
స సంప్రాప్య మహాతేజా యుద్ధభూమిమరిందమః || 6.73.20 ||

స్థాపయామాస రక్షాంసి రథం ప్రతి సమంతతః |
తతస్తు హుతభోక్తారం హుతభుక్సదృశప్రభః || 6.73.21 ||

జుహువే రాక్షసశ్రేష్ఠో విధివన్మంత్రసత్తమైః |
స హవిర్లాజసత్కారైర్మాల్యగంధపురస్కృతైః || 6.73.22 ||

జుహువే పావకం తత్ర రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ |
శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ బిభీతకాః || 6.73.23 ||

లోహితాని చ వాసాంసి స్రువం కార్ణాయసం తథా |
స తత్రాగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైః సతోమరైః || 6.73.24 ||

భాగస్య కృష్ణవర్ణస్య గలం జగ్రాహ జీవతః |
సకృదేవ సమిధస్య విధూమస్య మహర్చిషః || 6.73.25 ||

బభూవుస్తాని లింగాని విజయం యాన్యదర్శయన్ |
ప్రదక్షిణావర్తశిఖస్తప్తకాంచనసన్నిభః || 6.73.26 ||

హవిస్తత్ ప్రతిజగ్రాహ పావకః స్వయముత్థితః |
సోఽస్త్రమాహరయామాస బ్రాహ్మమస్త్రవిశారదః || 6.73.27 ||

ధనుశ్చాత్మరథం చైవ సర్వం తత్రాభ్యమంత్రయత్ |
తస్మిన్నాహూయమానేఽస్త్రే హూయమానే చ పావకే |
సార్కగ్రహేందునక్షత్రం వితత్రాస నభస్థలం || 6.73.28 ||

స పావకం పావకదీప్తతేజా
హుత్వా మహేంద్రప్రతిమప్రభావః |
సచాపబాణాసిరథాశ్వసూతః
ఖేఽంతర్దధేఽఽత్మానమచింత్యవీర్యః || 6.73.29 ||

తతో హయరథాకీర్ణం పతాకాధ్వజశోభితం |
నిర్యయౌ రాక్షసబలం నర్దమానం యుయుత్సయా || 6.73.30 ||

తే శరైర్బహుభిశ్చిత్రైస్తీక్ష్ణవేగైరలంకృతైః |
తోమరైరంకుశైశ్చాపి వానరాంజఘ్నురాహవే || 6.73.31 ||

రావణిస్తు సుసంక్రుద్ధస్తాన్ నిరీక్ష్య నిశాచరాన్ |
హృష్టా భవంతో యుధ్యంతు వానరాణాం జిఘాంసయా || 6.73.32 ||

తతస్తే రాక్షసాః సర్వే గర్జంతో జయకాంక్షిణః |
అభ్యవర్షంతతో ఘోరం వానరాశ్శరవృష్టిభిః || 6.73.33 ||

స తు నాలీకనారాచైర్గదాభిర్ముసలైరపి |
రక్షోభిః సంవృతః సంఖ్యే వానరాన్ విచక్ష హ || 6.73.34 ||

తే వధ్యమానాః సమరే వానరాః పాదపాయుధాః |
అభ్యవర్షంత సహసా రావణిం శైలపాదపైః || 6.73.35 ||

ఇంద్రజిత్ తు తదా క్రుద్ధో మహాతేజా మహాబలః |
వానరాణాం శరీరాణి వ్యధమద్ రావణాత్మజః || 6.73.36 ||

శరేణైకేన చ హరీన్ నవ పంచ చ సప్త చ |
బిభేద సమరే క్రుద్ధో రాక్షసాన్ సంప్రహర్షయన్ || 6.73.37 ||

స శరైః సూర్యసంకాశైః శాతకుంభవిభూషణైః |
వానరాన్ సమరే వీరః ప్రమమాథ సుదుర్జయః || 6.73.38 ||

తే భిన్నగాత్రాః సమరే వానరాః శరపీడితాః |
పేతుర్మృధితసంకల్పాః సురైరివ మహాసురాః || 6.73.39 ||

తే తపంతమివాదిత్యం ఘోరైర్బాణగభస్తిభిః |
అభ్యధావంత సంక్రుద్ధాః సంయుగే వానరర్షభాః || 6.73.40 ||

తతస్తు వానరాః సర్వే భిన్నదేహా విచేతసః |
వ్యథితా విద్రవంతి స్మ రుధిరేణ సముక్షితాః || 6.73.41 ||

రామస్యార్థే పరాక్రమ్య వానరాస్త్యక్తజీవితాః |
నర్దంతస్తేఽనివృత్తాస్తు సమరే సశిలాయుధాః || 6.73.42 ||

తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ శిలాభిశ్చ ప్లవంగమాః |
అభ్యవర్షంత సమరే రావణిం సమవస్థితాః || 6.73.43 ||

తం ద్రుమాణాం శిలానాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహత్ |
వ్యపోహత మహాతేజా రావణిః సమితింజయః || 6.73.44 ||

తతః పావకసంకాశైః శరైరాశీవిషోపమైః |
వానరాణామనీకాని బిభేద సమరే ప్రభుః || 6.73.45 ||

అష్టాదశశరైస్తీక్ష్ణైః స విద్ధ్వా గంధమాదనం |
వివ్యాధ నవభిశ్చైవ నలం దూరాదవస్థితం || 6.73.46 ||

సప్తభిస్తు మహావీర్యో మైందం మర్మవిదారణైః |
పంచభిర్విశిఖైశ్చైవ గజం వివ్యాధ సంయుగే || 6.73.47 ||

జాంబవంతం తు దశభిర్నీలం త్రింశద్భిరేవ చ |
సుగ్రీవమృషభం చైవ సోఽంగదం ద్వివిదం తథా || 6.73.48 ||

ఘోరైర్దత్తవరైస్తీక్ష్ణైర్నిష్పాణానకరోత్ తదా |
అన్యాయపి తథా ముఖ్యాన్ వానరాన్ బహుభిః శరైః || 6.73.49 ||

అర్థయామాస సంక్రుద్ధః కాలాగ్నిరివ మూర్చ్ఛితః |
స శరైః సూర్యసంకాశైః సుముక్తైః శీఘ్రగామిభిః || 6.73.50 ||

వానరాణామనీకాని నిర్మమంథ మహారణే |
ఆకులాం వానరీం సేనాం శరజాలేన పీడితాం || 6.73.51 ||

హృష్టః స పరయా ప్రీత్యా దదర్శ క్షతజోక్షితాం |
పునరేవ మహాతేజా రాక్షసేంద్రాత్మజో బలీ || 6.73.52 ||

సంసృజ్య బాణవర్షం చ శస్త్రవర్షం చ దారుణం |
మమర్ష వానరానీకం పరితస్త్వింద్రజిద్ బలీ || 6.73.53 ||

స్వసైన్యముత్సృజ్య సమేత్య తూర్ణం
 మహాహవే వానరవాహినీషు |
 అదృశ్యమానః శరజాలముగ్రం
 వవర్ష నీలాంబుధరో యథాంబు || 6.73.54 ||

తే శక్రజిద్బాణవిశీర్ణదేహా
 మాయాహతా విస్వరమున్నదంతః |
 రణే నిపేతుర్హరయోఽద్రికల్పా
 యథేంద్రవజ్రాభిహతా నగేంద్రాః || 6.73.55 ||

తే కేవలం సందదృశుః శితాగ్రాన్
 బాణాన్ రణే వానరవాహినీషు |
 మాయావిగూఢం చ సురేంద్రశత్రుం
 న చాత్ర తం రాక్షసమప్యపశ్యన్ || 6.73.56 ||

తతః స రక్షోధిపతిర్మహాత్మా
 సర్వా దిశో బాణగణైః శితాగ్రైః |
 ప్రచ్ఛాదయామాస రవిప్రకాశై -
 ర్విదారయామాస చ వానరేంద్రాన్ || 6.73.57 ||

స శూలనిస్త్రింశపరశ్వధాని
 వ్యావిధదీప్తానలసప్రభాణి |
 సవిస్ఫులింగోజ్జ్వలపావకాని
 వవర్ష తీవ్రం ప్లవగేంద్రసైన్యే || 6.73.58 ||

తతో జ్వలనసంకాశైర్బాణైర్వానరయూథపాః |
 తాడితాః శక్రజిద్బాణైః ప్రపుల్లా ఇవ కింశుకాః || 6.73.59 ||

తేఽన్యోన్యమభిసర్పంతో నినదంతశ్చ విస్వరం |
 రాక్షసేంద్రాస్తనిర్భిన్నా నిపేతుర్వానరర్షభాః || 6.73.60 ||

ఉదీక్షమాణా గగనం కేచిన్నేత్రేషు తాడితాః |

శరైర్వివిశురన్యోన్యం పేతుశ్చ జగతీతలే || 6.73.61 ||

హనూమంతం చ సుగ్రీవమంగదం గంధమాదనం |

జాంబవంతం సుషేణం చ వేగదర్శినమేవ చ || 6.73.62 ||

మైందం చ ద్వివిదం నీలం గవాక్షం గవయం తథా |

కేసరిం హరిలోమానం విద్యుద్ధంష్ట్రం చ వానరం || 6.73.63 ||

సూర్యాననం జ్యోతిర్ముఖం తథా దధిముఖం హరిం |

పావకాక్షం నలం చైవ కుముదం చైవ వానరం || 6.73.64 ||

ప్రాసైః శూలైః శితైర్బాణైరింద్రజిన్మంత్రసంహితైః |

వివ్యాధ హరిశార్దూలాన్ సర్వాంస్తాన్ రాక్షసోత్తమః || 6.73.65 ||

స వై గదాభిర్హరియూథముఖ్యాన్

నిర్భిద్య బాణైస్తపనీయవర్జైః |

వవర్ష రామం శరవృష్టిజాలైః

సలక్ష్మణం భాస్కరరశ్మికల్పైః || 6.73.66 ||

స బాణవర్షైరభివృష్యమాణో

ధారానిపాతానివ తానచింత్య |

సమీక్షమాణః పరమాద్భుతశ్రీ

రామస్తదా లక్ష్మణమిత్యువాచ || 6.73.67 ||

అసౌ పునర్లక్ష్మణ రాక్షసేంద్రో

బ్రహ్మస్తమాశ్రిత్య సురేంద్రశత్రుః |

నిపాతయిత్వా హరిసైన్యమస్మా -

ఇశితైః శరైరర్థయతి ప్రసక్తం || 6.73.68 ||

స్వయంభువా దత్తవరో మహాత్మా
 సమాహితోఽంతర్హితభీమకాయః |
 కథం ను శక్యో యుధి నష్టదేహో
 నిహంతుమద్యేంద్రజిదుద్యతాస్త్రః || 6.73.69 ||

మన్యే స్వయంభూర్భగవానచింత్య -
 స్తస్యైతదస్త్రం ప్రభవశ్చ యోఽస్య |
 బాణావపాతం త్వమిహాద్య ధీమన్
 మయా సహవ్యగ్రమనాః సహస్య || 6.73.70 ||

ప్రచ్ఛాదయత్యేష హి రాక్షసేంద్రః
 సర్వా దిశః సాయకవృష్టిజాలైః |
 ఏతచ్ఛ సర్వం పతితాగ్ర్యశూరం
 న భ్రాజతే వానరరాజసైన్యం || 6.73.71 ||

ఆవాం తు దృష్ట్వా పతితౌ విసంజ్ఞౌ
 నివృత్తయుద్ధౌ హతహర్షరోషౌ |
 ద్రువం ప్రవేక్ష్యత్యమరారివాస -
 మసౌ సమాసాద్య రణాగ్ర్యలక్ష్మీం || 6.73.72 ||

తతస్తు తావింద్రజితోఽస్త్రజాలై -
 ర్భూభూవతుస్తత్ర తదా విశస్తౌ |
 స చాపి తౌ తత్ర విషాదయిత్వా
 ననాద హర్షాద్ యుధి రాక్షసేంద్రః || 6.73.73 ||

తతస్తదా వానరసైన్యమేవం
 రామం చ సంఖ్యే సహ లక్ష్మణేన |
 విషాదయిత్వా సహసా వివేశ
 పురీం దశగ్రీవభుజాభిగుప్తాం |

సంస్తూయమానః స తు యాతుధానైః

పిత్రే చ సర్వం హృషితోఽభ్యువాచ || 6.73.74 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిసప్తతితమః సర్గః ||